

bizonyára nem aggodalmat gerjesztő számarány. Azelőtt a tanulók száma — igaz — kisebb volt, de a mostani műveltségi törekvés nem — miként gyakran mondják — abból a kóros vágyból ered, hogy a természetes hivatást elhagyni lehessen, hanem ered annak az egyszerű megfontolásából, hogy korunkban az ember bármely életpályán is nem nélkülözhet bizonyos fokú műveltséget.

Hiszen Magyarországon az egész szociális kérdés csak műveltségi kérdés!

A magyar ipar egyes rétegeiből fölhallszó panaszok jelentenek-e egyebet mint azt, hogy az illetők hiján vannak annak az ipari képzettségnek, a mely nélkül most az ipari élet egyetlen terén sem állható meg sikeresen a verseny? Ha már most az iparüző arra törekszik, hogy fiát a létért való harcra jobb fegyverekkel szerelje föl, mint a milyenekkel ő rendelkezik, ez nem egyéb mint apai és gyakorlati gondoskodás.

A mezőgazdaság szorultsága is igen sok tekintetben nem más, mint annak az elégtelen oktatásnak a következménye, melyben az előző időszak gazdái részesültek. Ki tehetne így szemrehányást a gazdának, ha fiát e veszedelem ellen biztosítani akarja?

Helytelen tehát azt mondani, hogy nálunk túlságosan sokat tanulnak; sőt inkább azt kell mondani, hogy nagyonis keveset tanulnak. Ámde a nagy közönség művelődési vágyának szüksége van a helyes utasításra és vezetésre s mindenek előtt létesíteni kell azokat az intézményeket, melyek a helyes kerékvágásba terelt műveltségi törekvést kielégíteni alkalmasak. Ez azonban első sorban pénzkérdés s remélhető, hogy az új országgyűlés e tekintetben is fel fog emelkedni a haladó magyar társadalmi belátásának és szükségleteinek magaslatára.

Mit tudunk a choléráról?

Irta: **Dr. Csatóry Lajos**, egészségügyi tanácsos.

A cholera kérdése égetővé vált; megjelenése Frankhon déli részeiben, majd Olaszthonban méltán keltett aggodalmat Európa művelt nemzeteinél: kormányunk az országos közegészségi tanács szakvéleménye alapján nem késett megtenni a kellő intézkedéseket azon czélból, hogy az ádáz kórt ha lehet távol tartsuk, ha pedig ez nem sikerülne, növekedését s terjedését a hazában mentül szűkebb körlátok közé szorítsuk.

Fél századon túl foglalkoznak az orvosok a cholera lényegének, okainak s biztos gyógykezelési módjának megállapításával; a tudomány bátor harczosai felkeresték a vést annak eredeti helyén Indiában, hol az emberiségért magukat feláldozó orvosok számát az ott elhunyt dr. Tuillier szaporította, s ha ez ideig teljes siker nem koronázta is a buvárkodók önfeláldozó fáradozásait, s ha nem bi-

runk is még biztos gyógyszerrel a már kitört betegségnek minden esetben való meggyógyítására: tagadhatlan mégis a nagy haladás, mely a járványkór okainak s eredeti helyének felismerését úgy mint terjedésének meggátolását illetőleg, úgy a tudományos nézetekben, mint a hatósági intézkedésekben mutatkozik.

Legnagyobb jelentőséggel bír őszintén megállapítani azt, mit tudunk a choléráról biztosan, s mikre nézve vagyunk bizonytalanságban? Ennek meghatározása gyakorlati értékkel bír azon hazai és nemzetközi intézkedések megszabásánál, melyek a járvány ellen fogantatba vétetnek.

Azok, miket a járványnak eredeti helyére és terjedésére nézve biztosan tudunk, s miket a tapasztalatok minden alkalommal tanúsítottak, a következők:

1. Biztosan tudjuk, hogy a cholera soha sem fejlődik magától Európában, hanem mindenkor eredeti helyéről Indiából hurczoltatik be; elvitetik ugyanis onnan a százezerekre menő s nagyobb részben piszokban s nélkülözésekben élő mohamedán zarándokok által Mekkába, s ha a Verestenger kikötői nincsenek szigoruan elzárva, utat talál a járvány Egyiptomba, honnan azután csakhamar átsap a Középtenger európai kikötőibe.

Ha tehát egyrészt az angol, másrészt a török és egyiptomi kormányok szigoru büntetések terhe alatt eltiltanak a Mekkába való zarándokolást, ha továbbá az alexandriai nemzetközi járványbizottság utasításai minden kormány által követtetnének s a Verestenger kikötőiből gyanus hajók nem indittatnának útnak, Európát meg lehetne védeni a cholera betörése ellen.

Hogy ezen cél eléressék, az európai szárazföldi hatalmasságoknak a legerélyesebben kellene fellépni, nemzetközi egyezményeket létrehozni, s Angliát oda szorítani, hogy azokhoz csatlakozzék.

Az angol nemzet és kormánya mindent kész feláldozni kereskedelmi érdekeinek, elszigetelt állásában nem tekinti magát a szárazföldi európai nemzetek családjához tartozónak s talál minden időben szakembereket, kik minősíthetlen s lelkiismeretlen eljárását az áltudomány köpenyével készek takargatni.

Azon iszonyu pusztítások, melyeket az Európában koronkint fellépő s mindannyiszor Ázsiából behurczolt járványok ember életben s ebből folyólag vagyonban is okoztak, elegendő alkalmul szolgálhatnának arra, hogy a megtámadott világrész nemzetei több erélyt fejtsenek ki saját védelmükre, mint a mennyit a jelenkorig kifejtettek.

2. Biztosan tudjuk, hogy a cholera kizárólag ott terjed leggyorsabban, ott tanyáz legtovább és ott visz el legtöbb áldozatot, hol az egészségügyi viszonyok rosszak, hol az emberek kellő minőségű lakással, ivóvízzel s tápszerekkel nem birnak, hol a szellőztetés s csatornázás hiányosak, hol végre köz- és egyéni tisztaság elhanyagolt állapotban vannak.

Úgyanazért az általános közegészségi állapotnak javítása, az egészségügyi ártalmaknak eltávolítása legbiztosabb óvszerek a cholera terjedése ellen.

Minden cholerajárvány alkalmával bebizonyult úgy Budapesten, mint Európa egyéb fővárosaiban, hogy legtöbb betegülés s haláleset azon külvárosokban fordult elő, melyek túlnépese s melyeknek lakói rossz egészségügyi állapotban élnek, szomorú tanúságot nyújtott erre a Nápolyban dúló vész, melynek fészke szinte ronda külvárosokban volt.

Ha tehát úgy a choleraanak és egyéb járványoknak, mint a hagymáznak, roncsoló toroklobnak pusztításait mentül szűkebb körlátók közé akarjuk szorítani, javítsuk a közegészségi állapotot: ne legyünk fukarok a közegészségügyi kiadásokban, mert az ilyen fukarság gyászosan megbosszúlja magát.

Angolhonban, Belgiumban s a német birodalom egy kis részében a közmívelődés nagy előhaladása folytán társadalmi úton is nagyon sok történik a közegészség érdekében: nálunk, sajnálattal kell bevallani, hasonló hajlamok nem léteznek: ugyanazért e tekintetben nagyobb eredmények mindaddig nem várhatók, míg az összes egészségügyi rendezést az azzal járó kiadásokkal együtt maga az állam nem veszi kezébe.

3. Biztosan tudjuk, hogy az általános tisztaság mellett gyakorolt fertőztelenítés képes a kórnemző csirákat megsemmisíteni s ez által a betegség terjedését meggátolni. A leghatásosabb fertőztelenítő szerek: a maró higany, karbolsav és kénessav, mely utóbbi a kénnek elégetése által fejlesztetik. 130 fokot meghaladó hőfok szinte képes a kórnemző anyagot megsemmisíteni.

Hogy azonban a fertőztelenítés biztos eredményt nyújtson, a legnagyobb szigorral és lelkiismeretességgel kell azt a fenálló szabályok szerint teljesíteni s különösen figyelembe venni azt, hogy a tisztaság nélkülözhetlen előfeltétele a fertőztelenítésnek.

4. Biztosan tudjuk végre azt, hogy rendes életmód s minden kicsapongástól való tartózkodás legjobb óvszerek a cholera ellen, míg az ellenkező viselkedés hajlamosít a betegségre vagy a már meglevő hajlamot növeli; természetes ugyanis az, hogy a teljes erőben levő ép szervezet kevésbé fogékony a kórnemző anyagok felvételére, s miután ellentállási képessége nagyobb, mint a rendetlen életmód folytán meggyengült szervezeté, a már fellépett betegség is inkább veendő kedvező lefolyást.

Ezek azok, mikre nézve a choleraát illetőleg biztos tudomással bírunk s melyeknek folyományai megmérhetlen hasznára lehetnek az emberiségnek, ha azok mindenütt és mindenkor kellő figyelembe vétetnek.

Ez azonban nem mindenütt történik, mert a közegészségi állapotok méltánylása közönségesen csak akkor kezdődik, midőn a cholera már Európának valamely államában kitört; hosszú évek mulasztásait azonban nem lehet néhány hét vagy hónap alatt helyrehozni.

Eddig eszközölt vizsgálataink nem szereztek biztos tudomást a járvány lényegéről, terjedési módjáról és minden esetben eredményes gyógykezeléséről.

Nincs bebizonyítva, hogy a cholérát az ugynevezett comabacillusok idézik elő, mint azt a híres dr. Koch Róbert állítja, mert a kísérletek nem igazolták azt, hogy e bacillusok állati testekbe vezetettvén, cholérát vagy hasonló betegséget idéznek elő, a comabacillusok elmélete tehát csak sejtelen, de nem bizonyosság.

Különben is nem Koch az első, ki a cholera lényegét mikróból akarja levezetni, dr. Pacini már 1854-ben fedezett fel cholera-nemző csirt, melyet cholerusok beleiben talált s mely szerinte a betegségnek lényeges oka.

A járvány terjedéséről csak annyit tudunk biztosan, hogy a kóroanyagot a cholérában vagy cholérás bélmenésben szenvedő ember viszi magával: minden egyéb elmélet, így a Pettenkofertanaré, melyben a talajviz játsza a főszerepet s más elméletek a tapasztalás által nincsenek bizonyítva; azt sem tudjuk bizonyosan, vajjon a légáramlat által tova vitetik-e a kóroanyag vagy nem; azonban minden valószínűség szerint a cholérában és cholérás hasmenésben szenvedőknek beleiben és ürülékeiben, úgymint az utóbbiakkal fertőzött tárgyakban mint ág- ruhaneműekben, különösen pedig fertőzött folyó- és kútvizben keresendő.

Nem valószínű, hogy a kór egyéni érintkezés által emberről emberre átvitessék, orvosok, ápolók és sírásók csak ritkán kapiák azt meg, ha a kellő elővigyázati szabályokat megtartják, ellenben gyakrabban esnek áldozataul azok, kik cholérában szenvedők ruháinak s ágyneműjöknek mosásával foglalkoznak.

Ebből folyólag a szárazföldön alkalmazott elzárólasok s veszteglések merőben haszontalan sőt káros intézkedések: haszontalanok azért, mert a járvány kiüthet magában a zárvonalba s károsak, mert alkalmat adnak az utasok összezsúfolására s a szokatlan életmód folytán megbetegedésükre.

A szárazföldi zárvonalak s veszteglések eredménytelenségét minden kétségen felül helyezte a nápolyi vész, mely kiütött, daczára annak, hogy az olasz kormány szigorú zárt alkalmazott még oly országok ellenében is, melyekben a cholera nem uralkodott.

Ellenben Frankhonban, hol semmiféle zárvonalak vagy veszteglések nem lettek alkalmazva, az nem terjedt el még a legközelebbi nagy városokba sem.

A veszteglés csakis azon hajók utasaira nézve indokolható, melyek a cholera állandó helyeiről Indiából vagy általában keletről avagy köztudomásilag más fertőzött helyekről jönnek; a veszteglő intézeteknek azonban egészségügyi tekintetben kifogástalanoknak s olyanoknak kell lenniök, hogy azokban minden utas legjobb ellátást s honos kényelmet találjon.

A szárazföldön utazók szigorú de nem alkalmatlan orvosi felügyeletnek vetendők alá, melynek célja elszigetelni és gyógykezelné az utazás közben megbetegülteket.

A mi végre a már kitört betegségnek gyógykezelését illeti, a tudománynak még eddig nem sikerült biztos gyógyszert felfedezni, mely minden esetben hatásos lenne: ennek következtében a sarla-

tánok egész légioja keletkezett, kiknek mindenike saját gyógyszerét dícséri.

Azonban az egyes kórtünetek ellen alkalmazott észszerű kezelés számtalan esetben képes a beteg életét megmenteni. Jég vagy jégbe hűtött jó pezsgő szünteti a hányingert, a mákony — opium — s készítményei a bélmenést, meleg s dörzsölések kevesbitik a kínzó görcsöket

Ugyanazért téves vélemény az, hogy a cholera gyógyíthatlan, mert ha nem bírunk is specificus szerrel minden esetben való meggyógyítására, leküzdhetjük az egyes tüneteket s meggyógyul a beteg.

Magyarország sportja.

Irta : **Porzsoft Kálmán.**

Egyik ember arról itéli meg valamely nemzet műveltségét, hogy mennyi szappant fogyaszt, a másik, hogy hány könyvet vásárol évenként s a harmadik, hogy hány színháza van? A nemzetek e műveltségi kriteriumai közé a szappanfogyasztás mellett kétségkívül be lehet venni a nemzetek sportját is. S Magyarországnak ily különböző mértékekkel való mérlegelése is — azt hiszük — ugyanazon eredményre vezet, hogy t. i. Magyarország utban van a nyugateurópai nagy államok culturája felé, mindezeknek intézményeit bírja ugyan már, de csak kicsiben, fejlődő-félben s többé-kevésbé rendezetlenül.

Hogy Magyarország sportja mily állapotban van, ennek megítélésére a legelső jellemző adat az, hogy a megítéléshez szükséges legfőbb kellék, a hivatalos statisztikai kimutatás — hiányzik. Nincs a sportnak talán egyetlen neve sem, melyet Magyarországon ne üznének, de a sport egyetlen neméről sem állítottak össze hiteles statisztikát. Egyébként erre nincsen feltétlen szükség, mert Magyarország sportja eddigelé csak oly terjedelmű, hogy egy ember fejében is megfér az ismerete s hivatalos számadat nélkül is lehetséges hü ismertetése. Sőt épen a statisztika adná legkevésbé hü képét Magyarország sportjának : mert sport-statisztikát csak a sport-egyletek összeírásával lehet készíteni, jelenleg pedig épen azt a korát éli sportunk, melyben minden hónapban alakul egy új sport-egylet és minden hónapban egy régi fel is oszlik : továbbá sok helyen rendszeresen üznek egy sportnemet, a nélkül hogy egyletté alakulnának. Így aztán ha a statisztika után akarnánk megítélni az ország sportját, igen furcsa következtetéseket vonnánk ki abból ; mert pl. a míg Magyarországon köztudomás szerint a vivás sportja mindennütt általános divatnak örvend, addig az a statisztika hiteles adatokkal kimutatná, hogy Magyarországon egyetlen vivó sincs, — mert persze Magyarországon egyetlen vivó-egylet sincs. Hiteles sport-statisztikát tehát nálunk legfeljebb csak úgy lehetne készíteni, ha a